

використання деяких дикорослих лікарських видів // Агроекологічний журнал. – 2010. – Спецвипуск. – С. 54-57.

5. Мінарченко В.М., Мінарченко О.М. Методика обліку рослинних ресурсів. Проект. – К. : Мінприроди України, 2004. – 40 с.

УДК 581.526.42 (477. 85)

Солодкий В.Д.

Беспалько Р.І.,

Казімір І.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КАРПАТСЬКА КОНВЕНЦІЯ У ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ

Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (далі - Карпатська конвенція) відіграє визначну роль як багатостороння угода між Румунією, Польщею, Чехією, Словаччиною, Сербією, Угорщиною та Україною щодо зосередження спільних зусиль для збереження, відновлення природних ресурсів та збалансованого природокористування Карпатського регіону Європи. Стратегією виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (далі Стратегія Карпатської конвенції) передбачено врегулювання природоохоронних, економічних, соціальних відносин на місцевому, національному та міжнародному рівнях. В основу покладено положення про те, що однією із найважливіших передумов забезпечення цілісності гірських та передгірських ландшафтів є збереження природних екосистем, здатних ефективно виконувати кліматорегулювальну роль і протистояти катастрофічним повеням та зсувам – основній загрозі екологічній безпеці регіону, що спричиняє дестабілізацію природного середовища краю [1-3].

Для досягнення цілей Карпатської конвенції визначено базові принципи внутрішнього національного та транскордонного співробітництва: а) принципи запобігання та застереження; б) принцип «забруднювач платить»; с) участь громадськості та залучення заінтересованих організацій; d) транскордонна співпраця; е) інтегроване планування та управління земельними та водними ресурсами; f) програмний підхід; g) екосистемний підхід. Базові принципи Карпатської конвенції в Буковинських Карпат та Передкарпатті реалізують за напрямками: інтегрований підхід до управління земельними ресурсами; збереження та стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття; просторове планування; стале та інтегроване управління водними ресурсами та річковими басейнами; стале сільське та лісове господарство; сталий туризм; система оцінювання інформації про стан природного довкілля, моніторинг та раннє попередження; участь громадськості [4].

У питаннях реалізації Стратегії Карпатської конвенції особливу увагу надано лісам як основному структурному елементу екомережі. Це пов'язано з тим, що у лісах Буковини накопичилося багато актуальних проблем (екологізація господарювання, оптимізація лісокористування, складна структура водозбірних ландшафтів тощо), що можуть призвести до соціально-економічних негараздів. Гірські ліси Буковини розташовані на площі 118.3 тис. га. Щорічно тут заготовляють понад 300 тис. куб. метрів деревини. Але гірські ліси Буковини є не тільки джерелом цінної сировини, вони також виконують водоохоронні, водорегулюючі та протиерозійні функції і мають велике екологічне значення. Слід зауважити що у Буковинських Карпатах протягом багатьох десятиріч здійснювалося інтенсивне господарювання без врахування специфіки гірських та передгірських умов, що призвело до порушення екологічної рівноваги - у великих обсягах, особливо у повоєнний період, коли велися суцільні рубки лісу, безсистемно будувалися лісовозні дороги та трелювальні волоки, нафто- і газопроводи, проводилося розорювання крутосхилів тощо [5, 6].

У зв'язку з цим вживається низка науково-виробничих заходів, зокрема, екомережа Буковинських Карпат та Передкарпаття формується на принципах забезпечення цілісності екосистемних функцій основних її структурних елементів – територій природно-заповідного та лісового фонду, захисних насаджень, земель оздоровчого, рекреаційного призначення; та місць поширення видів і угруповань занесених до Червоної та Зеленої книг України.

Проведений аналіз застосування різних методів трелювання деревини засвідчив, що екологічна безпека лісових формацій гірських лісів Буковинських Карпат (60 відсотків їх знаходиться на схилах понад 20 градусів) значною мірою залежить від технології рубок головного користування. Загальною проблемою лісового господарства в гірських умовах є відсутність механізмів для повітряного трелювання деревини при розробці лісосік. Це призводить до того, що в місцях суцільних рубок деревостанів (наземного спуску деревини з гір) деградує природні комплекси, посилюється змив ґрунту, засмічуються і забруднюються гірські потоки, що в кінцевому підсумку призводить до інтенсифікації стихійних явищ та порушення сталості екологічної безпеки регіону. Внаслідок таких систем господарської діяльності нижній гірський пояс буково-ялицевих лісів поступово змінювався смерековими монокультурами, що в окремих випадках привело до випадання цінної породи - ялиці білої. Все це потребує заходів щодо приведення лісокористування у відповідність до сучасних нормативів.

Ефективним способом транспортування деревини в умовах Буковинських Карпат та Передкарпаття є повітряно-канатний спуск. Він відповідає вимогам збалансованого природокористування, оскільки забезпечує збереження природних гірських ландшафтів від руйнівного впливу, що спостерігається при тракторному трелюванні.

Слід зазначити, що в 70-80-ті роки в лісах Буковинських Карпат вже застосовувалися повітряно-трелювальні установки для спуску деревини з гір. Проте вони були трудомісткі по монтажу, вимагали багато ручної праці при

експлуатації і при настанні ринкових відносин їхнє використання ускладнилось. З врахуванням сучасних економічних умов нами впроваджено у виробництво державного підприємства «Путильське лісове господарство» вдосконалену конструкцію канатно-підвісної установки. Дана установка забезпечує високу продуктивність механізованої праці при здійсненні лісозаготівельних робіт, збереження водорегулюючих, ґрунтозахисних та інших корисних властивостей лісу, успішне поновлення головних порід. Впровадження даної канатнопідвісної установки в гірських умовах дозволить зберегти їх цінні екосистеми, дасть значний не тільки екологічний, але й економічний ефект.

Провідну роль в імплементації Карпатської конвенції у гірському регіоні відіграють рівномірно-поступові рубки, що мають значний природоохоронний ефект, зберігають захисні функції лісових насаджень та ландшафтів. На цих лісосіках мінімально порушується ґрунт та лісова підстилка технікою, що зменшує, порівняно з суцільнолісосічними рубками, їх негативний вплив на водоохоронні та ґрунтозахисні властивості лісу. Важливо те, що рівномірно-поступові рубки сприяють збереженню корінних типів лісу та оптимальному лісовідновленню за рахунок створення для молодняку мікроумов для їх активного росту. Рівномірно-поступові рубки дозволяють створювати благонадійний підріст на лісосіках і відповідні високобонітетні насадження при скороченні термінів їх вирощування.

Механізм реалізації вимог Стратегії Карпатської конвенції (рис.) враховує положення Закону «Про екологічну мережу України», перспективний план розвитку територій природно-заповідного фонду та домінуючу роль лісових ландшафтів області [7]. У відповідності до цього визначено ключові території екомережі Буковини:

- Національний природний парк «Вижницький»,
- Національний природний парк «Черемоський»,
- Національний природний парк «Хотинський»,
- Проектований національний природний парк «Сторожинецький»,
- Проектований національний природний парк «Гірські ліси»,
- Зоологічний заказник «Зубровиця».

У напрямку оптимізації лісокористування проведено господарсько-доцільне групування типів лісу за цільовим призначенням особливо захисних ділянок лісового фонду. З позицій екологічно збалансованого лісокористування, запобігання проявам згубних наслідків природних явищ, посилення водоохоронних, захисних, рекреаційних та інших корисних властивостей лісу ці ділянки запропоновано виключити із головного користування. Господарське групування типів лісу по зонах та пріоритетних напрямків здійснення лісогосподарських заходів у особливо захисних ділянках різних категорій згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (2007 р.), свідчить про доцільність виділення трьох цільових захисних груп лісів: темнохвойних, букових і гірських долин. Для успішної реалізації водозбірного принципу господарювання передбачено

розробити план дій правового регулювання відносин між землекористувачами, посилити відповідальність за його порушення.

Рис. Механізм системної реалізації Стратегії виконання вимог Карпатської конвенції на території Чернівецької області

Механізмом реалізації вимог Стратегії Карпатської конвенції передбачено також впровадження екологічних стандартів землекористування як основного напрямку збереження біорізноманіття та збалансованого управління агролісоландшафтами. Зокрема для стабілізації природокористування і поліпшення екологічного стану в Буковинських Карпатах необхідно розробити програму щодо охорони та відтворення природних екосистем. З метою оптимізації лісokористування у Карпатах слід розробити еколого-економічну науково-обґрунтовану систему ведення лісового господарства з врахуванням цілого комплексу взаємопов'язаних чинників геологічного, кліматичного і гідрологічного характеру. Пріоритетним напрямом оптимізації системи ведення лісового господарства у горах, що забезпечує комплексний, екосистемний підхід до природокористування, є перехід на водозбірно-ландшафтні принципи лісogосподарювання.

Таким чином реалізації Стратегії Карпатської конвенції в Буковинських Карпатах та Передкарпатті вирішує існуючі протиріччя між необхідністю збереження екосистем і забезпеченням народного господарства продукцією лісового господарства, тобто є основою збалансованого розвитку регіону - створення відповідних економічних, організаційних і правових передумов,

удосконалення підходів до збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, невиснажливого використання природних ресурсів гірського регіону.

Список використаних джерел:

1. Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. Т. 10. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 311–315.
2. Стратегія виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р. N 11-р (968-164).
3. Голубець М.А. Кілька постулатів академіка В.І. Вернадського як заповіт всесвітньому людству на XXI століття (з погляду еколога) / М.А. Голубець // Вісник Національної академії наук України – 2012. – №10. – С. 12-24.
4. Концепція збереження біологічного різноманіття України / Затв. Постановою КМУ № 439 від 12.05.1997 р. – К., 1997. – 28 с.
5. Фурдичко О.І. Реалізація Стратегії Карпатської конвенції в Буковинських Карпатах: науково-методологічні та еколого-біологічні аспекти / О.І. Фурдичко В.Д. Солодкий. Монографія. – Чернівці: Зелена Буковина, 2011. – 520 с.
6. Екологічний паспорт Чернівецької області. Чернівці, Зелена Буковина, 2010 – 208 с.
7. Furdychko O.I. Implementation of Carpathian Convention provisions in Bukovinian Carpathians /Furdychko O.I., Solodky V.D. // S4C Science for the Carpathians Newsflash, January, 2009. – P.3.

УДК 631.4:631.47:631.459КП + 631.95

Тараріко О.Г., д.с.-г.н., академік НААН

Сиротенко О.В.

Ільєнко Т.В.,

Кучма Т.Л.,

Мудрик С.Г.

Інститут агроекології і природокористування НААН

УПРАВЛІННЯ АГРОЛАНДШАФТАМИ В УМОВАХ ВОДНОЇ ЕРОЗІЇ ТА ЗМІН КЛІМАТУ

Наведено результати досліджень щодо оптимізації структури агроландшафтів та охорони ґрунтів в умовах змін клімату. Розглянуто прогнозні оцінки ризиків, їх ерозійної деградації, запропоновані шляхи вирішення проблеми.

Ключові слова: агроландшафт, землекористування, клімат, ерозійна